

DOKUMENTI JUGOSLOVENSKE
IZBEGLIČKE VLADE

BR. 1

OBAVEŠTENJE POSLANSTVA U MADRIDU, VLADI
U EMIGRACIJI O DELATNOSTI VOJVODE JEVĐEVIĆA

Pov. Br. 507/42-IX-9.

Madrid, 16 septembar 1942. godine.

Predmet: Dobrosav Jevđević -
obaveštenja.

Prilozi: dva (2) prepisa.

MINISTRU INOSTRANIH POSLOVA
POLITIČKOM ODELJENJU

London.

U vezi moga pisma Pov. Br. 78/42-IX-9 od 16. marta t.g., pod tačkom 5.

Od naših državljana, koji su na putu za Južnu Ameriku prošli kroz Madrid, dobio sam sledeća obaveštenja o aktivnosti Dobrosava Jevđevića:

U decembru pr. god. g. Jevđević je često svoja osustva iz Splita objašnjavao našim ljudima time, kako je vodio Talijane u unutrašnjost na sastanke sa ljudima od poverenja đenerala Mihailovića. U vezi sa time je govorio, kako radi da se borbe obustave preko zime, kako bi četnici mogli da nađu skloništa da provedu zimu.

Drugom prilikom je govorio, da je Komandant II. talijanske armije, đeneral Ambrozio preko njega tražio dodir sa đeneralom Mihailovićem u želji da sazna, kakav bi bio stav Đenerala Mihailovića ako bi se talijanska vojska okrenula protiv Nemaca, i da li bi mogao u tom slučaju da računa na njegovu saradnju i pomoć.

U januaru t.g. je jednom prilikom govorio, kako se baš vratio sa jednog sastanka sa našima iz šume i kako ovi propadaju zbog oskudice u soli. Čudi se da se ne uspeva da •m se avionom dobacuje po nekoliko džaka soli. O ovoj oskudici u soli kod naših slobodnih trupa u zemlji imao sam čast da izvestim Ministarstvo i mojim pismom Pov. Br. 108/42-VII-6 od 31. marta t.g.

U januaru t.g., G. Jevđević je govorio još, kako vodi vrlo krupne pregovore između naših slobodnih trupa i Talijana, a ako u tim pregovorima ne uspe, neće mu ostati drugo no, ili da ide i sam u šumu, ili da ga Talijani deportuju na Liparska Ostrva. Međutim, nije se dogodilo nijedno ni drugo, a nezna se da li je g. Jevđević uspeo u svojoj misiji.

U aprilu t.g. bio je ranjen kada je išao na sastanak sa četnicima.

Iz svih obaveštenja koja sam dosada mogao da dobijem o g. Jevđeviću, ne da se tačno zaključiti šta je upravo i kakva je njegova uloga. Svi naši državljani koji su prošli ovuda govore samo o tome, kako je on u vrlo dobrim odnosima sa Talijanima i da stoga ne uliva mnogo poverenja našem svetu.

Prednje imam čast dostaviti Ministarstvu s molbom na znanje.

: i

Opravnik Poslova,

Zbornik, XIV, 1, str. 846-847.

BR. 2

IZVEŠTAJ VLADI U EMIGRACIJI O ČETNIČKO-ITALIJANSKOJ SARADNJI

Sifrovan telegram

Otpavljen iz Berna 9. novembra 1942. god. u 1530

Primljen u Londonu 10. novembra 1942. u 10 časova.

O situaciji u Dalmaciji i Hercegovini u pogledu na borbe koje se tamo vode Dinčić dao sledeći izveštaj:

"Borbu sa Talijanima vode danas isključivo partizanski odredi u planinskim delovima Dalmacije. Ti odredi u kojima podjednako učestvuju Hrvati i Srbi bez kompromisa istupaju protiv Talijana i protiv ustaša. Stanovništvo njih podjednako pomaže u energičnom stavu prema Italiji i prema nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

S druge strane četnici u Dalmaciji i Hercegovini - isključivo Srbi - saraduju sa Italijanima u borbi protiv partizana i ne istupaju više protiv ustaša. Talijani njih pomažu sa oružjem, municijom i novcem. Njihovu akciju u Hercegovini vodi Jevđević, a u Dalmaciji pop Đujić i Niko Novaković.

Oni stalno i javno govore da rade isključivo po naređenju đenerala Mihailovića. Koristeći na taj način autoritet ministra vojnog Kraljevske vlade, oni vrše presiju na oficire koji se sklonili u Dalmaciju da im se pridruže. Istu presiju vrše na te oficire i Talijani pozivajućih ih u borbu protiv boljševizma po primeru đenerala Nedića i Mihailovića a kao prijatelje Talijana. Ovo je vrlo štetno i može imati teške posledice. Neophodno je potrebno da Kraljevska vlada u ovom pitanju zauzme energičan stav, da spreči bratoubilački rasep koji uzima sve više maha".

Pov. br. 1428.

Zbornik XIV, 1, str. 851

BR. 10

STAV SLOBODANA JOVANOVIĆA PO PITANJU USTANKA

Predsedništvo vlade
Kraljevine Jugoslavije
D.V.K. Br. 153
30. novembra 1942. god.
London.

ĐENERALU MIHAILOVIĆU

U toku zime držite pod oružjem samo jedinice za napade na komunikacije i za zaštitu sprskog življa u Bosni. Na slučaj iskrcavanja saveznika na Balkanu i opšteg ustanka mobilišite samo ljudstvo koje možete naoružati sa dovoljno municije. Preduzmite blagovremeno mere da Srbi po svome običaju ne ustanu pre vremena listom i sa motkama krenu na mitraljeze. Vodite računa o dosadašnjim žrtvama i mobilišite samo onoliko koliko možete naoružati. Činimo sve da vam se oružje i municija blagovremeno i što više doturi.

VK sto pedeset tri - Jovanović.

Pretsednik Ministarskog saveta i
Zastupnik Ministra vojske,
mornarice i vazduhoplovstva,
S.J.
[Slobodan Jovanović]

Zbornik XIV, 1, str. 853.

BR. 4

PREDSEDNIK VLADE TRAŽI OBJAŠNJENJE O SARADNJI ČETNIKA SA ITALIJANIMA

Predsedništvo Vlade
Kraljevine Jugoslavije
I) VK. Br. 157
11 decembra 1942 g.

London

Tres urgent.

Đeneralu Mihailoviću

Imamo obaveštenje koje je Šutej dobio preko Rima da Birčanin, Jevđević i Mihić sa svojim odredima stoje u tesnoj vezi sa Italijanima da Mihić čak ima i svoj štab u Lovrani u Istri i da kolju nevine Hrvate po Dalmaciji da bi načinili mesta Talijanima za sutra. Izvestite hitno kako je moglo doći do ovakvih vesti.

VK sto pedeset sedam - Jovanović.

Pretsednik Ministarskog saveta i
Zastupnik Ministra vojske, mornarice
i vazduhoplovstva,
S. 7m [anović]

Arhiv VII, Ča, k. 281, reg.br. 15/1-3

PREDSJEDNIK VEŠTAČKE
KRALJEVE SLUŽBE
D. V. K. Br. 157
11 decembra 1942
London

TRINDESET.

BR. 157
11 decembra 1942

GENERALU MIHAILOVIĆU

IMAO APOŠTOLSKO OBAVESTENJE KOJE SUTRAJ DOBIO PREKO RUKA DA BIRGANIN
JEVDJEVIĆ I MIHIĆ SA SVOJIM ODRJEDIMA STOJE U TISKOJ VEZI SA ITALIJANIMA DA
MIHIĆ OAK IDA I SVOJ STAB U LOVRANI U ISTRI I DA KOLJU NEVINE HRVATE PO
DALMACIJI DA BI NACINILI MESTA TALIJANIMA ZA SUTRA. IZVEŠTITE HITNO KAKO JE
MOGLA DOĆI DO OVAKVIH NEUPOVOLJNIH VEŠTI.

TK STO PEDESET SEDAM - JOVANOVIĆ

Prešednik Ministarskog saveta i
Zastupnik Ministra vojske, morna-
rice i vazduhoplovstva,

CTG

AU GENERAL MIHAILOVIĆ

Nous avons une information absurde reçue par Sutej via Rama que Bir-
ganin, Jevdjevic et Mihic, avec leurs detachements, ont des rapports etroits
avec les Italiens, que Mihic a meme son Etat-major a Lovrena en Istrie et qu'
ils exterminent les Croates innocents en Dalmatie afin de faire place nette

Fotokopija dokumenta br. 4

BR. 5

BRITANCI VIDE DRAŽU MIHAILOVIĆA KAO KVISLINGA

REFERAT

Prešedniku Ministarskog saveta i zastupniku Ministra vojske,
mornarice i vazduhoplovstva.

29 decembra od 16 do 17.15 časova imao sam neobično zanimljiv i važan raz-
govor sa engleskim majorom Piterom Bojem, jednim od glavnih u Servisu G.
Mastersona¹, koji se stara o pomoći generalu Mihailoviću i koji održavaju veze sa gen-
eralom Mihailovićem.

Major Boj došao je po svojoj inicijativi povodom prebacivanja u našu zemlju
3.000 primeraka "Službenih novina" br. 10.

Majora Boja obavestio sam o velikoj oskudici u hrani, odeći i naoružanju odreda
generala Mihailovića, zbog inače teškoga stanja u našem narodu. Napomenuo sam mu da
je Nj. V. Kralj predao g. Cerčilu jednu zabelešku, u kojoj je molio pored ostaloga da se
generalu Mihailoviću dostavi hrana, odelo i naoružanje—

Major Boj, jedan od Engleza koji ne voli diplomatska uvijanja i zavijanja i koji
otvoreno kaže šta misli, odmah mi je u jednočasovnom razgovoru saopštio, u glavnom,
slededeće:

¹ Odnosi se na Upravu za specijalne operacije (SOE).

1. - Moramo da govorimo otvoreno i iskreno. G. Čerčil posle prijema zabeleške jsjj. V. Kralja zatražio je od g. Iдна mišljenje po ovoj stvari. Foreni Ofis zatražio je mišljenje od Servisa g. Mastersona i major Piter Boj, koji zastupa svoga šefa pod-pukovnika Persena, dao je mišljenje po ovoj zabelešci.

Izjavio je da se đeneralu Mihailoviću ne može slati naoružanje za borbu protivu partizana, koji se sada jedini tuku protivu osovine. Isto tako, slanje hrane zavisi od Ministarstva blokade, a stanje u našoj zemlji pod italijanskom okupacijom nije teško orema njihovim izveštajima. U Srbiji priznaje da je stanje teško.

2. - Đeneral Mihailović otvoreno saraduje sa Italijanima i njegovi odredi potpuno naoružani prebacuju se italijanskim kamionima u zapadnu Bosnu za borbu protiv partizana i to u zajednici sa italijanskim trupama. Kaže da se baš danas vodi bitka severno od Mostara između jednog Dražinog odreda od 2.400 ljudi iz Crne Gore u zajednici sa Italijanima protivu partizana.

Major Boj je rekao: Draža Mihailović je kvisting isto kao Nedić, jer Nedić saraduje sa Nmcima a Draža sa Italijanima.

3. - Odredi đenerala Mihailovića uopšte sada ne vode borbu, a nama Englezima potrebno je da baš sada stupe u borbu, a ne kroz dva ili četiri meseca. Kada se savezničke trupe budu iskrcale na Balkanu, onda je nama sve jedno da li će nam prići Nedić, Antonesku ili đeneral Mihailović. Onda će biti sve dockan. Nama je sada potrebno da đeneral Mihailović stupi u akciju i razori železničke pruge. On to ne radi i sve njegove depeše o sabotaži na železnicama i rušenju pojedinih objekata nisu istinite. Oni, Englezi, imaju izveštaja od svojih ljudi u našoj zemlji i to je sigurno.

30 decembra 1942 god.

London

Šef Vojnog kabineta, major,
Živ. L. Knažević s. r.

Grb

Predsedništvo Vlade

Kraljevine Jugoslavije

Str. Pov. V. K. Br. 1057

30 decembra 1942 god.

London

Primedba:

Dosije: kampanja protiv Draže.

U dosije "Draža Mihailović" kao dokument
trajne vrednosti.

Predsednik Ministarskog saveta i zastupnik
Ministra vojske, mornarice i vazduhoplovstva,
S. Jovanović s.r.

Arhiv VII, Ča, k. 173, reg. br. 33/9-1.

¹ U nastavku major Ž. Knežević opisuje dalji razgovor sa majorom Bojom i na kraju daje svoje pred-
uge vladi.

ED MEMOAR SLOBODANA JOVANOVIĆA O OPTUŽBAMA PROTIV MIHAILOVIĆA

Ed-memoar

U zadnje vreme je u nekim novinama u ovoj zemlji objavljen znatan broj članaka koji prikazuju celokupnu aktivnost generala Mihailovića u vrlo nepovoljnom svetlu. U tim se člancima delovanje jugoslovenskog ministra rata umanjuje a ponekad se čak i optužuje za saradnju sa zajedničkim neprijateljima. Izgleda da postoji namera da se potvrdi da jedini aktivni otpor agresoru u Jugoslaviji pružaju pro-komunistički partizani. Jugoslovenski Ministar predsednik vršilac dužnosti ministra za spoljne poslove, moli da se obrati pažnja na takvo netačno prikazivanje borbe Jugoslovenske vojske i otpora jugoslovenskog naroda pod vodstvom generala Mihailovića. Gospodin Jovanović potpuno shvata da britanska štampa može slobodno zauzeti svaki stav koji smatra odgovarajućim u vezi bilo koje javne stvari. Međutim, uzevši u obzir štetu koja bi mogla proizaći iz gore spomenutog stava štampe u ovoj zemlji za zajedničke interese Saveznika, on bi bio vrlo zahvalan kad bi Ministarstvo informacija moglo delovati pomoću neke vrste "bilježaka s uputama" koje bi rodoljubna britanska štampa sigurno uzela u razmatranje - da bi se sprečilo krivo prikazivanje borbe generala Mihailovića.

London, 11 januar 1943.

Zbornik XIV, 2, str. 959.

BR. 7

FOTIĆ TRAŽI DEMANTI MIHAILOVIĆEVE SARADNJE SA OKUPATORIMA

Sifrovan telegram

Otpremljen iz Vasingtona 4. II. 1943 u 12.49

Primljen u Londonu 5. februara 1943. u 10 čas.

Skrećem pažnju na otvoren telegram o napisu u poslednjem broju TAJM-časoptsa. Molim Kraljevsku vladu dati odmah demanti na tvrdjenja:

1. da prema jugoslovenskoj vladi u izgnanstvu Mihailović dobiva oružje od Talijana da bi se borio sa partizanima;

2. da prisiljeni od novinara zvanični organi u emigraciji (izjavljuju) da nemaju pojma gde je Mihailović, da je on neaktivan dok partizani vode skoro celu borbu. ^

Tako isto skrećem pažnju na otvoren telegram o pisanju nemačkog lista o našem informativnom centra.

Izvanredno dobro [je] dejstvovalo što se iz poslednjeg članka Sulcbergera vidi a a ga Kraljevska vlada upoznala iscrpno o stanju borbe u zemlji.

Pov. br. 70.

Fotić

Zbornik XIV, 2, str. 962

¹ SajrušSuleberger (C. L. Sulzberger) saradnik Njujork Tajmsa u drugom svetskom ratu. Uoči rata radio kao dopisnik istog lista u Beogradu.

SOVJETSKA VLADA O ČETNIČKO-OKUPATORSKOJ SARADNJI

DEPEŠA ĐENERALU MIHAILOVIĆU

I

Dobili smo izveštaj daje koncem septembra prošle godine Jevđević sklopio pakt s Italijanima, i da ste vi posle toga posetili u Mostaru italijanskog generala Negri¹. Tvrdi se dalje da su Jevđevićevi četnici, pod zaštitom Italijana, uništavali hrvatska naselja u Dalmaciji. Usled toga, Sovjetska Vlada saopštila nam da smatra da vi saradujete s Italijanima. U tom smislu počeli prodirati glasovi i u američkoj i u engleskoj štampi. Na osnovu vaših ranijih izveštaja mi smo te glasove suzbijali, ali kako se oni uporno održavaju na štetu naše opšte stvari, a i na vašu ličnu molim vas da nas o svemu tačno izvestite.

D.V.K. Br. 20
[mart 1943.]
Jovanović [Slobodan]

Zbornik XIV, 2, str. 964.

BR. 9

REAGOVANJE BRITANSKE VLADE NA GOVOR
DRAŽE MIHAILOVIĆA U LIPOVU

(Grb)
Pretsedništvo Vlade
Kraljevine Jugoslavije
D.V.K. Br. 33
5 aprila 1943. g.
London.

ĐENERALU MIHAILOVIĆU

Britansko ministarstvo inostranih dela dobilo je tekst onog govora koji ste vi držali dvadeset osmog februara ove godine na jednom lokalnom skupu². U tom govoru koji je sav ispunjen optužbama protivu Britanske vlade ima jedno mesto koje je privuklo¹⁰ njenu naročitu pažnju. To je ono mesto gde kažete da su Italijani vaš jedini pravi izvor pomoći i potpore. Britanska vlada je uzela ozbiljno ovu tvrdnju i učinila mi je tim povodom oštre pretstavke. Britanska vlada je takođe jako uznemirena onim mestom gde¹² javljujete da smatrate partizane, ustaše, Muslimane i Hrvate kao vaše glavne neprijatelje i da ćete tek pošto svršite sa njima obrnuti vaše snage protiv Italijana i Nemaca. Britanska vlada ne može nikako odobriti gledište po kome su glavni neprijatelji¹⁴ Jugoslavije njeni rođeni sinovi i to poglavito oni koji se bore protiv Nemaca i Italijana, a^{ne} sami Nemci i Italijani.

Kako ste vi član Jugoslovenske vlade, Britanska vlada želela je da vam stavim na^{ar} »je da je potrebno da promenite stav kako prema Italijanima tako i prema onim

2 Paride Negri, komandant italijanske divizije "Murde" ("Murge").

Govor je održan 28. februara 1943. u s. Lipovu, kod Kolašina, gde je bilo sedište Vrhovne komande.

Jugoslovenima koji se bore protiv neprijatelja, jer bi inače Britnaska vlada morala revidirati svoju dosadašnju politiku koja se sastojala u pomaganju vašeg pokreta s isključenjem svih dragih centara otpora u Jugoslaviji.

Primajući na znanje ovu pretstavku ja sam Britnaskoj vladi svratio pažnju na vaše najnovije izveštaje u kojima Vi poričete svaku saradnju s Italijanima i obeležavate partizane kao napadače na srpski živalj koji vi ne možete ostaviti bez odbrane. Za ustaše sam pomenuo da oni čine sastavni deo neprijateljske oružane snage i da su prema tome sukobi s njima neizbežni. Pored svega toga ja moram izjaviti da Vaš govor od dvadeset osmog februara, ako je tačno dostavljen, ne odgovara ne samo pogledima Britnaske nego ni pogledima Jugoslovenske vlade. Nemci i Italijani koji su rasparčali Jugoslaviju i oduzeli našem narodu slobodu jesu naši prvi i glavni neprijatelji. Protiv njih valja udružiti sve borbene snage Jugoslavije ostavljajući na stranu naše unutrašnje razmirice. Svaki građanski rat koji se vodi za vreme neprijateljske okupacije koristi samo neprijatelju i nikom više. Mi razumemo da je bilo prilika kada ste morali primiti borbu sa partizanima ali iz toga još ne sleduje da i saradnja s Italijanima protiv partizana može biti opravdana! U svakom slučaju vojnu pomoć Velike Britanije mi možemo tražiti samo za borbu protiv Nemaca i Italijana kao i njihovih satelita, ali ne i za međusobne sukobe. Ma koliko trenutno s pogledom na lokalne prilike Italijanska potpora izgledala korisna, ona bi bila skupo plaćena ako bi zbog nje bila dovedena u pitanje ona mnogo važnija i dragocenija potpora koju nam Velika Britanija ukazuje. Ta vam je potpora mogla izgledati dosada nedovoljna, ali Britnaskoj vladi nije oskudevala nikada dobra volja da vas pomogne. Veliko rastojanje između vas i Britanskih trupa, oskudica prevoznih sredstava i potreba da se sve snage prikupe za operacije na srednjem istoku jedini su uzrok što nisu vaši opravdani zahtevi bili dosada zadovoljeni. Prema uveravanju Britanske vlade promenjena vojna situacija na srednjem istoku učiniće uskoro mogućnim da vam se pošalje pomoć u većem obimu ali pod uslovom da Britanska vlada bude uverena da će vaš stav prema neprijatelju biti saobrazan njenom stavu i da ćete Vi ubuduće saradivati s njima lojalno i od sveg srca.

U saopštenju svega ovoga ja vam kao predsednik Jugoslovenske vlade stavljam na srce da u sporazumu s tamošnjim Britanskim oficirima zauzmete kako prema Italijanima tako i prema partizanima jedan stav koji neće davati povoda zamerkama ni Britanske ni Jugoslovenske vlade.

VK trideset tri - Jovanović

Predsednik Ministarskog saveta i
Zastupnik Ministra vojske, mornarice i
vazduhoplovstva.
S. Jovanović, s.r.

Zbornik XIV, 2, str. 965-966

KRALJ PETAR OSUĐUJE SARADNJU SA OKUPATORIMA

GOVOR NJ. V. KRALJA PETRA II

Dvanaestog septembra 1944. g., u 20 časova, u Londonskoj emisiji B.B.C.-a na srpsko-hrvatskom Nj. V. Kralj Petar II održao je sledeći govor:

Dragi moji Srbi, Hrvati i Slovenci,

U ovim sudbonosnim i za Jugoslaviju velikim danima, kada pobedonosne armije Sovjetskog Saveza stoje na našoj granici s jedne strane, a američke i britanske s druge strane, kada je dan naše slobode u punom svanuću, pozivam sve Srbe, Hrvate i Slovence, da se ujedinite i pristupite Narodno Oslobođilačkoj vojsci pod maršalom Titom. Sa mojim punim znanjem i odobrenjem Kraljevska vlada Dr. Ivana Subašića zaključila je važne i korisne sporazume sa tom našom narodnom vojskom, koja je jednodušno priznata od naših velikih Saveznika, Velike Britanije, Sovjetskog Saveza i Sjedinjenih Država Amerike.

Samo tako ujedinjeni u toj borbi moći ćete sačuvati neokaljanu čast i slavu Jugoslavije i završiti konačnom pobedom najlepšu legenu hrabrosti i ljubavi za slobodu, kojom ste do sada zadivljavali svet. Vaša bratska sloga i jedinstvo razbiće sve neprijateljske planove, a naša Otadžbina dočekaće teško zasluženu slobodu, a uputiće se sretnijoj budućnosti mira i pravde u krugu Ujedinjenih naroda i celog slobodoljubivog čovečanstva.

Svi oni koji se oslanjaju na neprijatelja protiv interesa svog vlastitog naroda i njegove budućnosti, i koji se ne bi odazvali ovom pozivu, neće uspeti da se oslobode izdajničkog žiga ni pred narodom, ni pred istorijom.

Ovom mojom porukom vama, odlučno osuđujem zloupotrebu imena Kralja i autoriteta Krune, kojom se pokušalo opravdati saradnju sa neprijateljem i izazvati razdor među borbenim narodom u najtežim časovima njegove istorije, koristeći time samo neprijatelju.

Klanjajući se žrtvama, pozdravljajući vašu borbu i odajući zahvalnost našim velikim Saveznicima, pozivam vas da svesrdno pozdravite savezničke armije, koje bi došle da vam pruže pomoć u potpunom izvojevanju oslobođenja naše zemlje.

*Zivela naša velika, slobodna, federalna
Jugoslavija!"*

Zbornik XIV, 4, str. 1041-1042.